

İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cilt / Vol: 7, Sayı/Issue: 3, 2018

Sayfa: 1569-1581

Received/Geliş: Accepted/Kabul:

[24-05-2018] – [19-07-2018]

Ortaöğretim Öğrencilerinin Umut ve Başarı Yönelimleri Arasındaki İlişki*

Abdulkadir BERBER

Karabük Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Karabük Guidance And Research Center

0000-0002-4835-3986

kadir6706@hotmail.com

Cevat EKER

Doç.Dr., Bülent Ecevit Üniversitesi Ereğli Eğt. Fak./ Eğitim Programları ve Öğretimi /

Assoc. Prof.Dr., Bulent Ecevit University Ereğli School of Education / Curriculum and

Instruction

0000-0003-4215-1854

cevateker@gmail.com

Öz

Bu araştırmanın amacı, umut ve başarı (amaç) yönelimi arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma ilişkisel tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Araştırmaya 9., 10., 11. ve 12. sınıf düzeyinde 1448 ortaöğretim öğrencisi katılmıştır. Araştırmada umut ölçeği ve başarı (amaç) yönelimi ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistiklerden aritmetik ortalama ve standart sapma, Anova, Korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, öğrenme yönelimli ve performans yönelimi puanlarında kız meslek lisesi ve imam hatip lisesi öğrencileri lehine anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Amaca ilişkin motivasyon, amaca ulaşmada farklı yollar belirleme ve öğrenme yönelimi arasında pozitif anlamlı ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Umut, Başarı, Amaç Yönelimi, Motivasyon, Performans

Hope and Goal Orientation Relation on Secondary Education Students

Abstract

The aim of this research is to examine the relation between hope, emotion regulation and goal orientation. The research is a descriptive study in the form of relational screening model. The research included 1448 secondary education students of 9th, 10th, 11th and 12nd grade. A hope scale and goal orientation scale were used in the research. For data analysis, an arithmetic mean and standard deviation, Anova, Correlation analysis among the descriptive statistics were used. According to the results obtained from the research, there were significance difference among three types of school means in goal orientation and performance orientation*Bu araştırma birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Keywords: Hope, Achievement, Goal Orientation, Motivation, Performance

1.Giriş

Eğitim ve psikoloji alanında yapılan birçok araştırmaya konu olan başarının birçok eğitsel ve psikolojik değişkenle ilişkisi bulunmuştur. Başarıyla ilişkili olabilecek psikolojik değişkenlerin başında güdülenmenin olduğu söylenebilir. Güdünün, bireyi harekete geçiren bir güç olduğu düşünüldüğünde bireyin öğrenme sürecindeki başarısını açıklama gücü de yadsınmaz. Öğrenme-öğretme sürecindeki bireyin güdülenmesi ile ilgili önemli konulardan biri de bireyin öğrenme etkinliklerine hangi amaçlarla katılmasıdır. Bireyler öğrenme-öğretme süreçlerinde etkinliklere katılırken farklı amaçlar benimserler. Öğrencilerin öğrenme etkinliklerine hangi amaçlarla katıldıklarını inceleyen başarı (amaç) yönelimi teorisi bunu inceleyen bir motivasyon teorisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrencilerin öğrenme ortamlarına farklı amaçlarla katıldıkları ve benimsedikleri amaç yönelimlerinin onların tepkilerinin belirleyici olduğu söylenebilir. Öğrenciler aktivitelere katılım gösterirken benimsedikleri amaç yönelimlerinin bireylerin farklı zihinsel yapılarını işe koştugu belirtilmektedir. Başka bir ifadeyle bireyler öğrenme ve çalışma ile ilgili durumlarda kendilerini algılama şekilleri bakımından farklılaşmaktadırlar (Pintrich, 2000c, Akt: Buluş, 2011:531). Başarı yönelimi teorisi, başlangıçta başarıyla ilgili bir görevde harekete geçmek için bir yönelme olarak tanımlandı (Ames, 1992:261). Bireyin öğrenme ortamına hangi amaçlarla katıldıklarını belirlemeyi amaçlayan başarı (amaç) yönelimi teorisi, bireyleri öğrenme ortamında neyin harekete geçirdiğini incelemeyi temele alan bir güdülenme teorisi olarak ortaya çıkmıştır. Bu teorinin üzerinde durduğu temel yapı, öğrencinin bilgiyi almaya ne kadar motive olduğunu sayısal olarak belirlemekten çok onun okulda ve sınıfta başarılı olmasını sağlayan nedenlerin tespitidir (Kaplan ve Maehr, 2007:141; Maehr ve Meeyer, 1997:376). Bir diğer ifade ile okulla ilgili akademik etkinliklere katılırken ve verilen görevleri yaparken hangi amaçla yaptıklarını, sergiledikleri performansın nedenlerini açıklamayı esas alan güdülenme teorisidir. Bireylerin başarılı olma konusundaki istekleri ya da başarısız görünmekten kaçınmaya çalışmaları onları motive eder (Middleton ve Midgley, 1997:3). Bu noktada başarı (amaç) yönelimi bireylerin başarı elde etme yolunda motivasyonunu temele alan, öğrenme ve performans olmak üzere iki temel yöneliminde oluşan bir yapıdır (Dweck ve Leggett, 1988:256). Öğrenme yönelimli öğrenenler, okulun amacını öğretilen olan bilgi ve becerilerin kazanılması olarak görürken; performans yönelimli öğrenciler kendileriyle ilgili olumlu yargılar elde etme ve olumsuz yargılardan kaçınma olarak görmektedirler (Slavin, 2000:327). Başarı (amaç) yönelimi teorisiyle ilgili araştırmalar, performans odaklı yönelimin kendi içerisinde performans yaklaşma yönelimli ve performans kaçınma yönelimli olmak üzere ikiye ayrılmış ve performans yaklaşma yöneliminin birey açısından çok da olumsuz olmadığı vurgulanmıştır.(Middleton ve Midgley, 1997:3). Performans yaklaşma yönelimli öğrenenler öğrenme ortamına akranlarıyla

kıyaslandığında başarılı görünmek amaçlı katılım sergilerken, performans kaçınma yönelimli bireyler öğrenme ortamında olumsuz görünmekten kaçınmak için katılım sergiler. Gereksinim duymadığı sürece de öğrenme etkinliklerine katılım sergilemekten kaçınırlar. Literatürde birçoğu başarı yönelimi ile ilişkili olabilecek değişkenlerle ilgili araştırmalar bulunmaktadır.

Yapılan birçok araştırma okul ortamlarında bireyin başarısının, başarı yönelimi ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu durum öğrencilerin okul davranışlarının biçimlendirilmesinde başarı amaç yöneliminin önemli olduğunu göstermektedir.

Dolayısıyla öğrencilerin öğrenme amaç yönelimi ile ilişkili olabilecek değişkenlerin belirlenmesi önemlidir. Bu bağlamda başarı yönelimi üzerinde etkisi olan psikolojik ve çevresel değişkenler incelenebilir. Bu çalışmada psikolojik değişkenlerden bir olan umut ele alınmıştır. Snyder, Cheavens ve Sympson, (1997: 107) umudu, içerisinde amaca yönelik özel stratejiler oluşturma (Pathway) ve bu stratejilere ulaşmak için gerekli motivasyonel enerjinin sağlanması (agency) unsurlarını içeren bir düşünme yöntemi olarak tanımlamışlardır. Bu açıdan bakıldığında bilişsel süreçleri esas alan güdüsel bir teoriye dayalı bir bakış açısı sergilendiği görülmektedir (Snyder ve Lopez, 2007:189). Umut, amaç odaklılık (agency) ve amaca ulaşmada farklı yollar belirleme (pathways) olarak adlandırılan, iki farklı, ancak birbirleriyle güçlü biçimde ilişkilenen bir yapıyla ifade edilmektedir. Bundan dolayı umut, gelecek için belirlenen hedeflere ulaşmada farklı ve değişik yollar belirleme ve bu amaçlara ulaşmaya yönelik istekliliği içeren yetenek olarak tanımlamakta ve bireyi motive etme yönüne vurgu yapılmaktadır. Çünkü umut, duyguyu değil, dinamik bir bilişsel motivasyon sistemidir (Snyder vd., 2002:249). Bu noktadan hareketle öğrencilerin öğrenme etkinlikleri sürecinde etkili olan neden ve faktörlerin belirlenmesi öğrencilerin başarı yönelimlerinin belirlenmesinde umut faktörünün incelenmesi faydalı olabilir. Bu çalışmada da umudun, başarı (amaç) yönelimli ile ilişkisi açıklanmaya çalışılmıştır.

1.1 Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinin çeşitli değişkenler açısından umut ve başarı (amaç) yönelimleri incelemek, umut ve başarı(amaç) yönelimleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Araştırmanın amacı bağlamında araştırmaya ilişkin alt problemler aşağıda açıklanmıştır.

1. Ortaöğretim öğrencilerinin umut ve başarı (amaç) yönelimleri ne düzeydedir?
2. Ortaöğretim öğrencilerinin umut ve başarı (amaç) yönelimleri okul türüne göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Ortaöğretim öğrencilerinin umut ve başarı (amaç) yönelimleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Öğrenme-öğretme sürecinde öğrenmeyi etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bireyin türe özgü hazır oluşu, olgunlaşması, genel uyarılmış düzeyi ve bilişsel özelliklerin yanı sıra tutum, güdülenme ve diğer duyuşsal özellikler de öğrenmeyi etkileyen önemli etmenlerdendir. Bireyin motive olması bireyin öğrenme ürününe ilgi duymasını, önem vermesini, öncelik sırasını, ihtiyacını karşılmasını ve bu bağlamda eylemde bulunmasını ifade eder. Özellikle öğrenmeye ilişkin araştırmalarda bilişsel kuramların önem kazanmasıyla birlikte öğrenmeyi etkileyen dışsal etkenlerin yanı sıra içsel etkenlerin de rolü de önem kazanmıştır. Bu bağlamda başarı ve başarıma güdüsüyle ilgili çalışmalar güdülenmeyle ilgili araştırmaların önemli bir kısmını oluşturmuştur. Bunlar arasında en göze çarpan teorilerden biri de akademik başarı (amaç) yönelimi teorisidir.

Başarı (amaç) yönelimi teorisi, başarıma güdüsünü açıklamaya yarayan ve eğitim ve gelişim psikologları tarafından ortaya konulan bir güdülenme teorisidir. Başarı (amaç) yönelimi teorisi öğrencilerin öğrenme etkinliklerine ve okulla ilgili akademik etkinliklere katılırken ve verilen görevleri yaparken hangi amaçla yaptıklarını, sergiledikleri performansın nedenlerini açıklamayı esas alan güdülenme teorisidir. Literatürde bir çoğu başarı yönelimi ile ilişkili olabilecek değişkenlerle ilgili araştırmalar (Akın ve Arslan 2014; Aydın,2014; Demir, 2011; Palancı, Özbay, Kandemir ve Çakır ,2010) bulunmaktadır. İlgili literatürde umut ve başarı yönelimi ilişkisini temele alan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan araştırmamızın ilgili alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Yöntem

2.1 Araştırma Modeli

Bu araştırma ortaöğretim öğrencilerinin umut düzeyi ve başarı (amaç) yönelimleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan ilişkisel tarama (survey) modelinde gerçekleştirilmiştir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir ve araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi, herhangi bir değiştirme ya da etkileme çabası içine girilmeden tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2002:77).

2.2 Örneklem (Çalışma Grubu)

Araştırmanın evrenini Karabük ili merkez ilçedeki ortaöğretim kurumları oluşturmaktadır.

Araştırmaya Karabük ilindeki Fen Lisesi, Kız Meslek Lisesi, Alparslan Gazi Anadolu Lisesi, İmam Hatip Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi'nin 9., 10., 11. ve 12. Sınıf öğrencilerin katılmıştır. Araştırmaya 1480 kişi katılmıştır. Veri toplama sürecinde 28 öğrenciden elde edilen veriler çok sayıda boş bırakma, örüntüye dayalı ya da özensiz cevaplama, katılımcının demografik bilgilerinde eksik bilgi yer alması ve 4 öğrencinin de yabancı uyruklu olması nedeniyle veri analizine dahil edilmemiştir. Araştırmada 1448 öğrenci puanları üzerinden elde edilen verilerle istatistiksel işlemler

gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinin Lisans Yerleştirme Sınavı (LYS) takvimine yakın bir zamanda gerçekleşmesinden dolayı özellikle üst sınıflarda araştırmaya katılımın az olmasına neden olmuştur. Örneklem grubunun evreni temsil edebilme açısından yeterli olduğu söylenebilir.

Katılımcıların okul türü değişkenine göre dağılımı Tablo 1. de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların okul türü değişkenine göre dağılımı

Okul Türü	f	%
Fen Lisesi	359	24,8
Kız Meslek Lisesi	189	13,1
Alparslan Gazi Anadolu Lisesi	316	21,8
İmam Hatip ve AİH Lisesi	584	40,3
Toplam	1448	100

Tablo 1. incelendiğinde katılımcıların %24,8'inin (n=359) Fen Lisesi, %13,1'inin (n=189) Kız Meslek Lisesi, %21,8'inin (n=316) Alparslan Gazi Anadolu Lisesi ve %40,3'ünün (n=584) İmam Hatip ve Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencisi olduğu görülmektedir.

3.2 Verilerin Analizi

Araştırmada betimsel istatistiklerin yorumlanması için frekans (f), yüzde (%), aritmetik ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Betimsel istatistiklerin yorumlanmasında aşağıdaki gösterge çizelgesi kullanılmıştır.

Tablo 2. Betimsel İstatistikleri Yorumlama Skalası

Başarı (Amaç) Yönelimi	Umut
1,00-1,79 Hiçbir zaman	1,00 - 1,74 Hiç uymuyor
1,80-2,59 Nadiren	1,75-2,49 Biraz uyuyor
2,60-3,39 Sık Sık	2,50-3,24 Uyuyor
3,40-4,19 Genellikle	3,25-4,00 Tamamen uyuyor
4,20-5,00 Her zaman	

3. Bulgular ve Yorumlar

3.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi “Ortaöğretim öğrencilerinin umut ve başarı (amaç) yönelimi durumları ne düzeydedir?” şeklindedir. Bu alt probleme ilişkin aritmetik ortalama (\bar{X}), standart sapma (ss), Minimum (Min) ve Maksimum (Max) değer gibi betimsel istatistikler Tablo 3. de verilmiştir.

Tablo 3. Umud ve Başarı Yönelimi Düzeyine İlişkin Betimsel İstatistikler

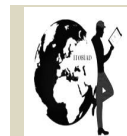
Değişkenler	\bar{X}	Ss	Min.	Max.
Amaca İlişkin Motivasyon	2,82	0,61	1	4
Amaca İlişkin Farklı Yollar Belirleme	3,13	0,64	1	4
Öğrenme Yönelimi	3,13	0,64	1	4
Performans Yaklaşma Yönelimi	3,56	1,07	1	5
Performans Kaçınma Yönelimi	2,09	1,03	1	5

Tablo 3. İncelendiğinde Umud ölçeğinin alt boyutlarından biri olan amaca ilişkin motivasyon (amaca odaklılık) alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması 2,82 ve standart sapması 0,61’dir. Bu ortalama değeri, gösterge çizelgesinde “durumuma uyuyor” aralığına karşılık gelmektedir.

Umud ölçeğinin alt boyutlarından biri olan amaca ulaşmada farklı yollar belirleme alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması 3,13 ve standart sapması 0,64’dir. Bu ortalama değeri, skalada “durumuma uyuyor” aralığına karşılık gelmektedir.

Başarı (amaç) yönelimi ölçeği alt boyutlarından öğrenme yönelimi alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması 3,13, standart sapması 0,64’tür. Bu ortalama değerinin ölçek gösterge tablosunda “sık sık” aralığına karşılık gelmektedir. Bu bulguya göre öğrencilerin öğrenme ortamlarında öğrenme ürününü gerçekten öğrenme amacıyla sık sık kullandıklarını ifade ettikleri görülmektedir.

Başarı (amaç) yönelimi ölçeği alt boyutlarından performans yaklaşma yönelimi alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması 3,56; standart sapması 1,07 olarak bulunmuştur. Bu alt boyuta ilişkin ortalama değeri ise gösterge tablosunda “Genellikle” aralığına karşılık gelmektedir. Öğrenciler öğrenme ortamına genellikle arkadaşlarıyla karşılaştırdığında daha yüksek bir performans göstererek pekiştireç elde etmek ya da iyi görünmek amacıyla

katıldıklarını belirtmişlerdir. Başarı (amaç) yönelimi ölçeği alt boyutlarından performans kaçına yönelimi alt boyutu puanlarının aritmetik ortalaması 2,09; standart sapması 1,03 olarak bulunmuştur. Bu alt boyuta ilişkin ortalama değeri ise gösterge tablosunda “Nadiren” aralığına karşılık gelmektedir. Öğrenciler öğrenme ortamına nadiren de olsa arkadaşlarıyla karşılaştırdıklarında başarısız görünmemek ve cezadan kaçınmak amacıyla katıldıklarını belirtmişlerdir.

3.3. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi umut ve başarı (amaç) yönelimleri okul türüne göre farklılaşmakta mıdır? şeklindedir. Bu alt probleme ilişkin varyans analizi (ANOVA) sonuçları tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Umut ve Başarı Yönelimlerinin Okul Türüne Göre ANOVA Sonuçları

Değişken	Okul	N	\bar{X}	S	Sd	F	p	Fark
Amaca İlişkin Motivasyon	Fen L.	359	2,77	,62	3-1444	4,044	,00	1-2,
	Kız M. L.	189	2,92	,58				2-3,
	A.L.	316	2,75	,63				
	İ.H.L.	584	2,84	,61				
Amaç İçin Farklı Yollar Belirleme	Fen L.	359	3,05	,65	3-1444	2,907	,03	1-3,
	Kız M. L.	189	3,18	,60				
	A.L.	316	3,17	,63				
	İ.H.L.	584	3,13	,64				
Öğrenme Yönelimi	Fen L.	359	3,13	,89	3-1444	25,985	,00	1-2, 1-4,
	Kız M. L.	189	3,76	,76				2-3,
	A.L.	316	3,28	,82				2-4
	İ.H.L.	584	3,44	,84				
Performans Yaklaşma Yönelimi	Fen L.	359	3,11	1,08	3-1444	41,125	,00	1-2,
	Kız M. L.	189	3,97	,99				1-3,
	A.L.	316	3,44	1,07				1-4,
	İ.H.L.	584	3,76	,99				2-3,
Performans Kaçınma Yönelimi	Fen L.	359	1,81	,82	3-1444	40,131	,00	1-2,
	Kız M. L.	189	2,60	1,15				1-4,
	A.L.	316	1,80	,85				2-3,
	İ.H.L.	584	2,25	1,09				2-4,
								3-4

Tablo 4. de bağımlı değişkenlerin okul türü değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Anova sonuçlarına ilişkin Umut ölçeğinin amaca ilişkin motivasyon alt boyutu puanları incelendiğinde okul türü açısından gruplar arasında anlamlı farklılaşma bulunmuştur ($F=17,761$; $p<0,05$). Farkın kaynağını belirlemeye yönelik yapılan Tukey testi sonuçlarına göre; Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin amaca ilişkin motivasyon puanlarının Fen Lisesi ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin puanlarından anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Umut ölçeğinin amaca ilişkin farklı yollar belirleme alt boyutu puanları incelendiğinde okul türü açısından gruplar arasında anlamlı farklılaşma bulunmuştur ($F=2,907$; $p<0,05$). Farkın kaynağını belirlemeye yönelik yapılan Tukey testi sonuçlarına göre; Anadolu Lisesi öğrencilerinin amaca ilişkin farklı yollar belirleme puanlarının fen lisesi öğrencilerinin puanlarından anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Başarı (amaç) yönelimi alt boyutlarından öğrenme yönelimi alt boyutunda gruplar arasında anlamlı farklılaşma bulunmuştur ($F=25,985$; $p<0,05$). Farklılaşmanın kaynağını incelemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre Fen Lisesi ile Kız Meslek Lisesi arasında Kız meslek Lisesi lehine, Fen Lisesi ve İmam Hatip Lisesi arasında İmam Hatip Lisesi öğrencileri lehine anlamlı farklılaşma bulunmuştur.

Ayrıca Kız Meslek Lisesi öğrencileri ile Anadolu Lisesi ve İmam Hatip Lisesi arasında Kız Meslek Lisesi öğrencileri lehine anlamlı farklılaşma bulunmuştur.

Performans yaklaşma yönelimi alt boyutu incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılaşma bulunmuştur ($F=41,125$; $p<0,05$). Farkın kaynağını belirlemeye yönelik yapılan Tukey testi sonuçlarına göre; Fen Lisesi öğrencilerin bu boyuta ilişkin puanlarının Kız Meslek, Anadolu ve İmam Hatip Lisesi öğrencilerinden anlamlı şekilde düşük olduğu görülmektedir. Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin puanlarının Anadolu Lisesi öğrencilerinden anlamlı şekilde yüksek olduğu; İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin puanlarının da Anadolu Lisesi öğrencilerinin puanlarının anlamlı şekilde yüksek olduğu bulunmuştur.

Performans kaçınma yönelimi alt boyutu incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılaşma bulunmuştur ($F=40,131$; $p<0,05$). Farkın kaynağını belirlemeye yönelik yapılan Tukey testi sonuçlarına göre; Fen Lisesi öğrencilerin bu boyuta ilişkin puanlarının Kız Meslek Lisesi ve İmam Hatip Lisesi öğrencilerin puanlarından anlamlı şekilde düşük olduğu görülmüştür. Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin performans kaçınma yönelimi puanlarının Anadolu Lisesi ve İmam Hatip Lisesi puanlarından anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir. İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin puanlarının anlamlı şekilde Anadolu Lisesi öğrencilerinin puanlarından yüksek olduğu görülmektedir.

3.4. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi umut ve başarı (amaç) yönelimi arasında anlamlı ilişkiler var mıdır? Şeklinde dir. Bu alt problem doğrultusunda değişkenler arası ilişkilerin belirlenmesi amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

Tablo 5. Umut ve Başarı Yönelimi Arasındaki Korelasyon Sonuçları

	1	2	3	4	5
Amaca İlişkin Motivasyon (1)	1,00				
Amaca Ulaş. Farklı Yollar Bel.(2)	0,59**	1,00			
Öğrenme Yönelimi (3)	0,35**	0,34**	1,00		
Performans Yaklaşma Yönelimi (4)	0,19**	0,16**	,31**	1,00	
Performans Kaçınma Yönelimi (5)	0,07**	0,02	,17**	,36**	1,00

Korelasyon katsayısının anlamlılık düzeyi olarak 0,05 alınmıştır. Araştırmanın temel amacı umut ve başarı yönelimi arasındaki ilişkinin ne düzeyde olduğunu belirlemektir. Bu bağlamda tablo öğrenme yönelimi ile amaca ilişkin motivasyon alt boyutu puanların arasında $r=,35$; amaca ilişkin farklı yollar belirleme alt boyutu puanları arasında $r=,34$ düzeyinde pozitif, anlamlı ilişki bulunmuştur. Ortaöğretim öğrencilerin amaca ilişkin motivasyonları, amaca ilişkin farklı yollar belirleme özellikleri ve bilişsel yeniden değerlendirme özellikleri arttıkça öğrenme yönelimi olma özellikleri yükselmektedir.

Sonuçlar incelendiğinde performans yaklaşma puanları ile amaca ilişkin motivasyon puanları arasında $r=,19$ düzeyinde; amaca ilişkin farklı yollar belirleme puanları arasında $r=,16$ düzeyinde ve bilişsel yeniden değerlendirme alt boyutu arasında $r=,16$ düzeyinde pozitif ve istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunmuştur. Ortaöğretim öğrencilerinin amaca ilişkin motivasyonları, amaca ilişkin farklı yollar belirleme özellikleri ve bilişsel yeniden değerlendirme özellikleri arttıkça performans yaklaşma yönelimli olma özellikleri yükselmektedir.

Performans kaçınma yönelimi ile amaca ilişkin motivasyon puanları ile $r=,07$ düzeyinde; amaca ulaşmak için farklı yollar belirleme puanları ile $r=,02$ düzeyinde pozitif ve düşük korelasyon değerleri bulunmuştur.

Bu korelasyon değerlerinden hareketle dikkate değer iki ilişki örüntüsünden söz edilebilir. Bu doğrultuda; umut ve başarı (amaç) yönelimi arasındaki bu

ilişki öğrencilerin öğrenme ortamlarında amaca ulaşmada farklı yollar belirlemelerinde ve öğrenme yönelimli bireyler olmalarında olumlu ve dikkate değer katkıları olduğu sonucuna ulaşılabilir. Yine öğrenme yönelimi ve performans yaklaşma yönelimi ile anlamsız ya da görece düşük değerlerde ilişki bulunması ve bunun yanı sıra performans kaçınma yönelimi ile anlamlı ilişki içinde olması kayda değer bir bulgudur.

4. Sonuçlar ve Tartışma

Umud ölçeğinin alt boyutlarından biri olan amaca ilişkin motivasyon ve amaca ulaşmada farklı yollar belirleme alt boyutu puanları ortalama değeri, "durumuma uyuyor" aralığına karşılık gelmektedir. Bu durum öğrencilerin umut düzeyleri bağlamında amaçlarını gerçekleştirebilmek için harekete geçme ve amaca ulaştıracak yolda devam edebilme noktasında kendilerinde gerekli enerjiye sahip olduklarını göstermektedir. Bu süreçte de amaçlarını gerçekleştirmek için farklı yollar belirleyerek bu doğrultuda devam edebilmektedir.

Öğrencilerin öğrenme ortamlarında daha çok performans yaklaşma yönelimli oldukları görülmektedir. Öğrencilerin öğrenme ortamlarına, daha çok akranlarına ve öğretmenlerine iyi görünmek ve olumlu bir durum sergilemek amacıyla katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler öğrenme sürecinde sık sık öğrenme yönelimli olarak öğrenme ortamına katılırken nadiren de olsa akranları ve öğretmenleri karşısından olumsuz durum yaşamamak amacıyla öğrenme ortamlarına katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçları umut ve başarı (amaç) yönelimi bakımından okul türüne göre öğrencilerin farklılaştığı göstermektedir. Ortaöğretim öğrencilerinin amaca ilişkin motivasyon ve amaca ulaşmada farklı yollar belirleme bakımından okul türleri arasında anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin Fen ve Anadolu Lisesi öğrencilerine göre amaçlarına ulaşmada daha motive oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Anadolu Lisesi öğrencilerinin, Fen Lisesi öğrencilerine göre amaca ulaşmada farklı yollar belirleyebildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu Vahapoğlu (2013) tarafından yapılan araştırmanın bulgularıyla benzer özellikler göstermektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin başarı (amaç) yönelimlerinin okul türlerine göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Kız meslek ve imam hatip lisesi öğrencilerinin fen lisesi öğrencilerine göre daha öğrenme ve performans yaklaşma yönelimli oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum kız meslek lisesi ve imam hatip lisesi öğrencilerinin fen lisesi öğrencilerine göre gerçek bir öğrenme isteğini sahip oldukları ve bu doğrultuda içeriği anlamlandırmaya odaklandıklarını göstermektedir. Aynı zamanda kız meslek lisesi ve imam hatip lisesi öğrencileri fen lisesi öğrencilerine göre arkadaşlarından daha iyi ve başarılı görünmek için de öğrenme istediği

geliştirebilmektedir. Araştırmada kız meslek lisesi ve imam hatip lisesi öğrencilerinin fen lisesi öğrencilerine göre daha fazla performans kaçınma yönelimli oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka şekilde ifade edildiğinde bu öğrenciler sadece arkadaşlarına ve öğretmenlerine başarısız görünmemek, kötü bir duruma düşmemek için başarılı olmaya çalışmaktadırlar.

Ortaöğretim öğrencilerinin umut ve başarı (amaç) yönelimleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ortaöğretim öğrencilerin amaca ilişkin motivasyonları, amaca ilişkin farklı yollar belirleme özellikleri arttıkça öğrenme yönelimi olma özellikleri yükselmektedir. Öğrenme yöneliminin motivasyon ve birçok psikolojik değişkenle (motivasyon, kararlılık, öz yeterlilik) pozitif ilişkisi olduğunu gösteren araştırma bulunmaktadır (Roeser, Midgley ve Urđan, 1996; Akın ve Arslan, 2014; Aydın, 2014). Öğrenme yönelimli öğrenciler kendilerini engelleyen ya da zor durumda bırakan sonuçlarla karşılaştığında kendilerini suçlu ya da başarısız bularak geri çekilmezler. Başarıyı tekrar yakalamak için çaba sarf edilmesi gerektiği bilincindedir.

Sonuç olarak ilişkisel tarama modelinde desenlenen bu araştırmanın deneysel modelde çalışmalar yoluyla daha da sağlıklı sonuçlar vereceği düşünülebilir. Nicel araştırma olarak gerçekleştirilen bu araştırmanın daha iyi sonuçlar vermesi için karma desen araştırmaları kapsamında nitel boyutta araştırmalar tasarlanabilir. Ayrıca gerçekleştirilen bu araştırma ilköğretim ya da yükseköğretim düzeyinde tasarlanabilir.

Kaynakça

- Akın, A.. ve Bayram Ç. (2007). Başarı yönelimleri ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik Çalışması. *Eurasian Journal of Educational Research*, 26, 1-12
- Akın, A. ve Serhat A. (2014). Başarı yönelimleri ile kararlılık arasındaki ilişkiler. *Eğitim ve Bilim*,39 (175), 267-274.
- Akman, Y. ve Korkut, F. (1993). Umut ölçeği üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 9., 193-202.
- Aydın, S. (2014). Öğretmen adaylarının başarı amaç yönelimleri ve akademik öz-yeterliliklerinin yapısal eşitlik modeliyle incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 9(2), p. 221-230
- Ames, C. (1992). Classrooms: Goals, structures and student motivation. *Journal of Educational Psychology*, 84(3), 261-271.
- Başören, M.(2015). *Lise öğrencilerinin matematik dersine katılımının, duygu düzenleme, algılanan araçsallık, umut ve başarı değişkenleriyle olan ilişkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Başören, M. (2016). *Lise öğrencilerinin duygu dışavurumunu bastırma, bilişsel yeniden değerlendirme ve öznel mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: bir model*

önerisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Buluş, M. (2011). Öğretmen adaylarında bireysel farklılıklar perspektifinden amaç yönelimleri, denetim odağı ve akademik Başarı. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 11(2), 529-546.

Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Nilgün K. (2014). *Sosyal bilimler için istatistik* (14. Baskı) Ankara: Pegem Akademi.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz Ş. ve Demirel F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (16. Baskı). Ankara: Pegem Akademi

Can, A. (2016). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. (4. Baskı) Ankara: Pegem

Canidemir, A. (2013). *Ortaöğretim öğrencilerinin öğrenme yaklaşımları ve başarı amaç yönelimlerinin akademik başarı ile ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Demir, T. (2011). *İlköğretim öğrencilerinin yaratıcı yazma becerileri ile yazma öz yeterlilik algısı ve başarı yönelimi türleri ilişkisinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Dweck, C. S., and Ellen L. L. (1988). A social-cognitive approach to motivation and personality. *Psychological Review*, 95(2), 256-273.

Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (11. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları

Kaplan, A. ve Maehr M. (2007). The contributions and prospects of goal orientation theory, *Educational Psychology Review* 19, 141-184.

Kemer, G. ve Atik G. (2005). Kırsal ve il merkezinde yaşayan lise öğrencilerinin umut düzeylerinin aileden algılanan sosyal destek düzeyine göre karşılaştırılması. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 21, 161-168.

Maehr, M. L. and Meyer H. A.(1997). Understanding Motivation And Schooling: Where We've Been, Where We Are, And Where We Need To Go. *Educational Psychology Review*, 9, 371– 408.

Middleton, M. J., & Midgley, C. (1997). Avoiding the demonstration of lack of ability: An underexplored aspect of goal theory. *Journal of Educational Psychology*, 89(4), 710-718.

Oral, T. ve Özgüngör S. (2015). Ergenlerde kimlik statülerinin başarı amaç yönelimlerini yordama gücü. *İlköğretim Online*, 14 (1), 1-12.

Özer, Bilge U. ve Esin T. (2008). *Umut ve olumlu-olumsuz duygular arasındaki ilişkiler*. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi. 23, 81-86.

- Palancı, M., Özbay, Y., Kandemir, M. ve Çakır O. (2010). Üniversite öğrencilerinin başarı amaçlıklarının beş faktör kişilik modeli ve kişilik özellikleri ile açıklanması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 31-46
- Pintrich, P. R. (2000a). An achievement goal theory perspective on issues in motivation terminology, *Theory and Research. Contemporary Educational Psychology*, 25, 92-104.
- Pintrich, P. R. (2000b). *The role of goal orientation in self-regulated learning*. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich, ve M. Zeidner, (Eds.), *Handbook of Self-Regulation: Theory, Research, and Applications* (pp. 451-502). San Diego, CA: Academic Press.
- Roeser, R. W., Midgley, C., & Urdan, Timothy C. (1996). Perceptions of the school psychological environment and early adolescents' psychological and behavioral functioning in school: The mediating role of goals and belonging. *Journal of Educational Psychology*, 88, 408-422.
- Sarı, S. V. (2011). *Lise son sınıf öğrencilerinin mesleğe karar verme öz yeterliliklerini yordamada umut, kontrol odağı ve çok boyutlu mükemmeliyetçilik özelliklerinin rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Karadeniz teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Slavin, R. (2000). *Educational psychology theory and practice (Sixth Edition)*. Pearson.
- Snyder, C. R., Cheavens, J., ve Sympson S. C.(1997). Hope: An Individual Motive for Social Commerce. *Group Dynamics Theory Research and Practice*. 1(2), 107-118.
- Snyder, C. R. Lopez, Shane J., Shorey, Hal S., Rand, Kevin L.& Feldman, David B. (2003). "Hope Theory, Measurements, and Applications to School Psychology," *School Psychology Quarterly*, 18 (2), 122-139
- Snyder, C. R., Rand, K., L., David R. S(2002), "Hope theory: member of positive psychology family". Oxford Press
- Şahin, M., Aydın, B., Sarı, S. V., Kaya, S. ve Pala H. (2012). Öznel iyi oluşu açıklamada umut ve yaşamda anlamın rolü. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 20(3), 827-836.

